

«I går opplevde Stortinget
et gufs fra fortiden.»

AFTENPOSTEN OM AT ARBEIDERPARTIET VILLE
INSTRUERE STATOIL OM Å SELGE BILLIG GASS TIL
GASSKRAFTVERK

Innhold:

Vil ha motorvei

Naturvernforbundet i Østfold aksepterer firefelts motorvei, dersom gamle veier fjernes.

• side 4

Fattigere skog

Flere arter forsvinner fra skogen på grunn av sur nedbør.

• side 4

Opp og ned

Vi tar et tilbakeblikk på noen av hendelsene i miljøåret 2001.

• side 6 og 7

Fjellets år

År 2002 er fjellenes og økoturismenes år, men de store planene for feiringen uteblir.

• side 8

Lomborg som rådgiver

Bjørn Lomborg står bak den danske regjeringens forslag om å opprette et nytt miljøinstitutt.

• side 9

Økologisk vin

Latinamerikanske land satser friskt på vin og andre økologiske produkter.

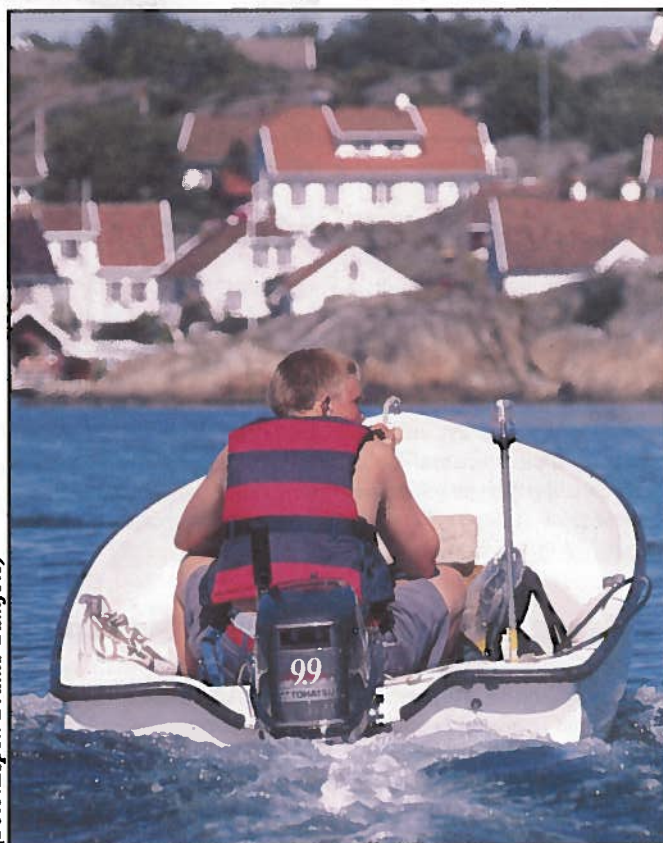
• side 10

Populær festning

Skagen odde Naturcenter har allerede hatt besøk av 160 000 personer.

• side 11

Fiskedød i kjølvannet

(Foto: Espen Brakli/Samfoto)

Påhengsmotorer ødelegger fisk og fiskeyngel i trafikkerte områder langs kysten. Kanskje bør fornøynesskjøringen reguleres.

• side 5

Misdannelser og død fisk er resultater av forurensning fra påhengsmotorer. Dette kommer frem i en ny svensk undersøkelse.

– Kanskje påhengsmotoren bør forbys i belastede kystområder, sier forsker Lennart Balk, ved Stockholms universitet. Professor Ketil Hylland hos NIVA er ikke overrasket over resultatene.

Et av klodens varmeste år

År 2001 blir et av de aller varmeste som er målt på kloden. Fra januar til og med oktober lå den globale temperaturen 0,44 grader over gjennomsnittet.

Fortsetter denne trenden vil 2001 bli det nest varmeste året som er målt, bare slått av 1998. Også i Norge har det vært varmt, men her er ikke avviket unormalt stort. • side 3

Positive signaler

2001 blir nok et rekordvarmt år. Et av de to-tre varmeste som er målt på kloden.

På tampen av dette året har det kommet frem stadig mer informasjon om spillet som drives for å få bygd forurensende gasskraftverk på Skogn. Utbyggeren, Industrikraft Midt-Norge, har forsøkt å presse gjennom massiv statsstøtte til prosjektet. Selskapet har det angivelig så travelt at de ikke kan vente til Stortinget får gassmeldingen neste høst.

I tillegg ønsker selskapet hjelp fra staten for å få Statoil til å senke gassprisen. Men Ap står alene på kravet om at staten skal gripe inn i prisforhandlingene. Det er ikke vanskelig å se urimeligheten i at staten skal spytte inn opp til 1,3 milliarder kroner til bygging av gassrørledning og bidra til en kunstig lav gasspris, mens utbyggerne selv ikke vil bidra til å utvikle fremtidsrettet teknologi.

Da Naturkraft i 1996 søkte om å få bygge de to første gasskraftverkene på Vestlandet visste vi ennå ikke at 90-tallet skulle bli det varmeste tiåret i forrige år-tusen. Nå vet vi at også 2001 blir et rekordår. Og at utslippene må ned med 60 til 80 prosent for å bremse denne utviklingen. Da kan vi ikke bygge forurensende gasskraftverk med argumenter om at det finnes andre som forurenses mer.

Derfor er det gledelig at regjeringen ikke lar seg presse av den fossile industrien, og at Høyres Leif Frode Onarheim slår fast at «vårt ønskemål er langt mindre utslipp av CO₂ fra gasskraftverket».

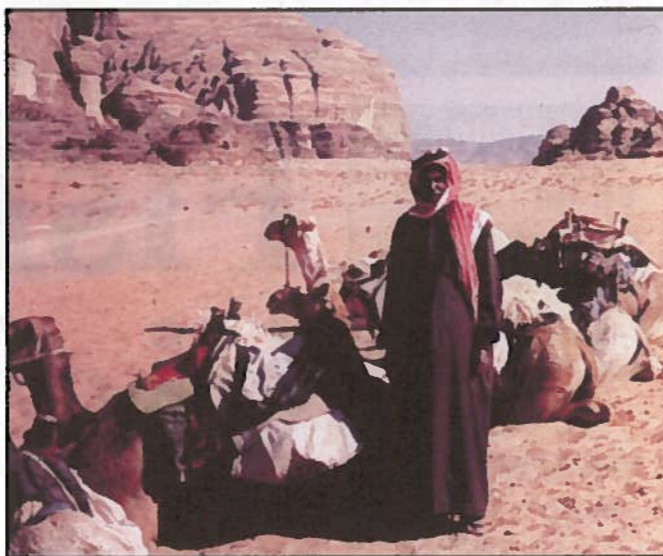
Derfor er det gledelig at regjeringen ikke lar seg presse av den fossile industrien, og at Høyres Leif Frode Onarheim slår fast at «vårt ønskemål er langt mindre utslipp av CO₂ fra gasskraftverket».

Gamle gruver forurenses

Gruvedrift fra antikken forårsaker alvorlige helseproblemer hos folk i moderne tid.

Det skriver Journal of Public Health Medicine. Man finner fortsatt spor etter tungmetaller i områder av England og i Midt-Østen.

Ifølge forskere fra Nottingham Trent University er mengden bly og kobber i sør-Jordan så stor at konsekvensen er forgiftning av planter, dyr og lokalbefolkning. Det var romerne, babylonerne og assyrerne som for to tusen år siden sto bak gruvedriften.

Beduinene i Wadi Fayan sliter med helsa på grunn av gammel gruvedrift. (Foto: Christian E. Norberg-Schulz)

Moses skal redde Venezia

Fysiske miljøbetingelser er i ferd med å ødelegge et av verdens mest besøkte steder. Venezia trues av at grunnen synker og av at bygninger forvitret som følge av luftforurensning fra motorbåttrafikk og svovelutslipp fra petrokjemisk industri. I tillegg fortsetter

hyppigheten av stormflo i området å øke, med vannstand minst 1 meter høyere enn normalt.

De italienske myndighetene har i disse dager vedtatt et nytt demningssystem kalt Moses, for å redde den synkende byen, forteller TV-selskapet RAI.

Beregn dine egne transport-utslipp

Nå kan du beregne utslippene fra dine egne reiser. Vestlandsforskning har utviklet et dataprogram som beregner blant annet energiforbruk og utslipp av klimagasser for reiser forskjellige steder i Norge. Programmet er tilgjengelig på internett. Her angir du reisestrekning, antall personer og et eller flere fremkomstmidler. Går turen for

eksempel fra Oslo til Trondheim med én person i bilen bidrar du til utslipp av 67 kilo CO₂. Velger du å fly en SAS DC9 med normalt belegg, stiger CO₂ utslippene til 75 kilo. Tar du derimot toget over Dovre synker utslippene til null. NSB og Jernbaneverket har finansiert programmet som du finner på: <http://prosjekt.vestforsk.no/nsb>

Euroen ikke miljøvennlig?

Tre hundre millioner europeere står ved en milepæl. Første nyttårsdag innføres den nye valutaen Euro i 12 land.

Undersøkelser utført ved Karolinska Institutet i Stockholm viser imidlertid at den monetære revolusjonen kan føre til uheldige bivirkninger. Hos noen vil håndtering av Euro mynter slå ut i irriterende hudallergi, skriver New Scientist.

Myntene har nemlig høyere nikkelverdier enn EUs toleransegrense, som er på 0,5 mikrogram per kvadrantimeter i uka. For folk flest vil ikke dette innebære noe problem, men bankansatte også her i Norge kan stå i faresonen.

Et av klodens varmeste år

År 2001 blir et av de aller varmeste som er målt på kloden. Også i Norge har det vært varmt, men her er ikke avviket unormalt stort.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Fra januar til og med oktober lå den globale temperaturen 0,44 grader over gjennomsnittet. Fortsetter denne trenden vil 2001 bli det nest varmeste året som er målt, bare slått av 1998. Da lå temperaturen 0,58 grader over gjennomsnittet.

Andreplassen vil år 2001 i så fall dele med 1997, også den gang var temperaturen 0,44 grader over gjennomsnittet. Det forteller Bjørn Aune, leder for

klimaavdelingen ved Det norske meteorologiske institutt. I fjor endte temperaturen 0,29 grader over snittet.

Nordlige halvkule

Den nordlige halvkulen har vært varmest i år, mens den sørlige har vært kaldere. Selv om det også har vært varmt i Norge, ligger det ikke an til noe rekordår her til lands.

– Det norske gjennomsnittet fyker opp og ned i forhold til den globale gjennomsnittstemperaturen. De siste årene har vi vært

over, og nå er det en rimelig sjans for at vår temperatur kommer til å være lik den globale, sier Aune.

Han regner med året vil ende 0,3 til 0,5 grader over gjennomsnittet. Det er mye lavere enn i fjor da temperaturen var hele 1,5 grader over snittet.

– Siden temperaturmålingene startet i 1870 har det vært 35 år med temperaturer på 0,5 grader eller høyere over gjennomsnittet.

Varmt på Svalbard

På Svalbard har imidlertid året vært betydelig varmere enn normalt. Meteorologisk institutt regner med at årets gjennomsnitt vil ligge 1,7 til 1,9 grader over normalen. Men både 1999 og 2000 var varmere. De var på 2,8 og 2,7 grader over, forteller Aune.

Aller varmest var det imidlertid på Svalbard på 1930-tallet. Da var det en global varmeperiode som forskerne har funnet naturlige forklaringer på.

Normal nedbør

For landet som helhet har det vært et normalt nedbørs-år. Men enkelte steder har vært våtere enn vanlig, blant annet Tana, deler av Finnmarksvidda, og fra Nord-Trøndelag nord for Lierne og ned til Femunden.

– Ellers ligger det nær 100 prosent over hele landet. Det er så vanlig som det går an å få det til. Blir variasjonen mindre får vi ikke en gang tegnet kart over det, sier Aune.

Må investere i miljø og utvikling

PHNOM PENH: Landene i Asia og rundt Stillehavet må årlig investere 268,8 milliarder kroner i utvikling og miljø, men makter ikke selv å reise dette beløpet

IPS
MARWAAN MACAN-MARKAR

For å reise beløpet må utviklingslandene i regionen – der mesteparten av verdens fattige bor – vende seg både til utenlandske og interne ressursforvaltere. Det mente representanter for miljømyndighetene i 48 land, samlet i Phnom Penh for å utarbeide en felles regional holdning foran Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg neste år.

Bryter løfter

Men landene får det ikke enkelt. Bistanden utenfra har gått ned de siste årene og den økonomiske situasjonen i fattige land er blitt verre. De rike landene har ennå ikke oppfylt løftet de ga for nesten ti år siden på toppmøtet i Rio de Janeiro om at offisiell

utviklingshjelp skulle komme opp i 0,7 prosent av bruttonasjonalproduktet «så snart som mulig». Bare fem land – Danmark, Finland, Nederland, Norge og Sverige – har innfridd løftet.

Bistandsmidlene fra de rike landene har derimot gått ned. Siden 1992 har 14 av 21 givende land redusert bistandsbudsjettene sine. Japan skar ned hjelpebudsjettet med 3 prosent i siste budsjettår.

Mobilisering

Slutterklæringen fra møtet i Phnom Penh understreker innlands mobilisering og tiltak for å skape en bærekraftig utvikling. Men aktivister og representanter for ikke-statlige organisasjoner som var til stede, var ikke imponerte over dokumentet.

– Finansiering av bærekraftig utvikling krever en dyptgående

endring i globale og regionale økonomiske transaksjoner, heter det i en uttalelse fra Folkeforumet for bærekraftig utvikling i Asia og Stillehavsområdet, en regional koalisjon av frittstående organisasjoner.

– To avgjørende spørsmål her er den lamende gjeldsbyrden og de stadig verre handelsvilkårene utviklingslandene møter, heter det videre.

Store miljøskader

Joseph Weinstock, miljøspesialist ved Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB), mener de flernasjonale selskapene bør ta de ikke-statlige organisasjonene alvorlig.

– Organisasjonene og det sivile samfunnet er i stand til å utfordre selskapene. De kan drive kampanje mot varer, oppfordre til boikott, avsløre selskaper som skader miljøet. Mange selskaper har innsett at det er god PR å være «grønn», sier Weinstock.

Asia og området rundt Stillehavet er utsatt for et økende press

på miljøet, som minkende vannressurser, virkningen av global oppvarming, forurensning, overbefolkede byer og overforbruk av naturressurser.

Allerede forsvunnet

Over 8,5 milliarder dekar, eller 25 prosent av områdets jord, er allerede blitt forringet, ifølge en rapport fra AsDB og FNs økonomiske og sosiale kommisjon for Asia og Stillehavsområdet (ESCAP). Halvparten av områdets skoger er allerede forsvunnet, og ytterligere 7,5 millioner dekar går tapt hvert år.

Naturvernere ønsker motorvei

Naturvernforbundet i Østfold ønsker firefelts motorvei, men bare dersom gamle veier blir fjernet.

N&M Bulletin
TONE MIKALSEN

Mange vil nok sikkert stusse over dette forslaget. For Naturvernforbundets holdning har alltid vært at bedre veier fører til større trafikk. Henning Aall, som er leder i Naturvernforbundet i Østfold er enig i det, men å være hovedferdselsåre til Europa og Oslo er uansett en belastning for miljøet. I tillegg har Østfold den enorme svenskehandelen å stri med.

Trafikken vil være der uansett om vi får en firefelts motorvei eller ikke. I dag har vi et lappeteppes av veier som følge av dårlig arealplanlegging. En planløs bit for bit politikk, som har resultert i tre generasjoner E6

ved siden av hverandre. Et veinett som er fullstendig uten mål og mening, tordner Aall.

Han påpeker at de prøver å se helhetlig på denne problemstillingen med utgangspunkt i landskapsvern.

Å bygge firefelts motorvei samtidig som man fjerner gamle veier, vil gjøre naturområdene mer intakte. Dette vil også føre til at dyr får færre veier å krysse, sier Aall.

Han ser også fordeler med et godt utbygd veinett som Østfold har i dag.

Ved ulykker har politiet flere veier hvor de kan dirigere trafikken, sier Aall.

Men vil ikke en motorvei øke trafikken?

Her er det valg mellom to onder – firefelts motorvei eller tre generasjoner E6, understreker Aall.

Vanskelig å fjerne vei

Erik Rosèn i Natur og Ungdom synes Naturvernforbundets forslag er interessant.

Dersom det totale veinettet blir mindre, og det ikke resulterer i økt trafikk, er dette et godt forslag, sier Rosèn.

Men han tror at det kan by på problemer å få lagt ned de gamle veiene.

Å fjerne en vei er vanskeligere enn å få lov til å bygge en ny vei. Lokalbefolkningen vil nok protestere på nedlegging av veier, sier Rosèn som ikke liker Aalls utsagn om at «trafikken vil være der uansett».

Det er nettopp slike forestillinger som fører til veibygging og trafikkvekst, sier Rosèn.

Vil satse på jernbanen

Andreas Lervik (sv) i Samferdselskomiteen på Fylkestinget i Østfold har forståelse for Naturvernforbundets utspill, men tror ikke at det blir lett å få fjernet gamle veier.

I valgkampen sa vi at det var greit med firefelts motorvei, men vi var kritiske til finansieringen. Vi vil ikke at folk skal betale bompenger – veien bør dekkes av det offentlige, sier Lervik som aller helst hadde sett at det ble satset mer på jernbanen.

Men nå vil jo ikke de andre politikerne jobbe for dobbeltspor, sier han.

Ifølge fremdriftsplanen skal den nye firefelts store motorveien (E6) gjennom Østfold stå klar i 2015.

Skogen blir mer artsfattig

Sur nedbør setter fortsatt sine spor. Ifølge en ny rapport har skogen blitt mer artsfattig. I tillegg blir det stadig mer mose, noe klimaendringer får skylda for.

N&M Bulletin
TONE MIKALSEN

Det er spesielt i sørøstlandet man merker konsekvensene av forurensningen. Helt siden 80-tallet har det blitt mindre av en del planter i granskogen. Nylig ble til sammen 14 områder med både gran- og bjørkeskog fra Troms i nord til Vest-Agder i sør undersøkt av forskere.

En del karplanter (bregner, urter, gras, lyng) avtar i mengde i flatene våre i granskogen, sier forsker fra Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS), Tonje Økland. Hun har foretatt undersøkelsen om vegetasjonsendring sammen med for-

sker Vegar Bakkestuen fra Norsk Institutt for naturforskning, professor Rune Økland fra Universitetet i Oslo og NIJOS og avdelingsdirektør Odd Eilertsen fra NIJOS.

Zoolog ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Reidar Andersen, synes det er vanskelig å si noe om reduksjon i mengden karplanter får konsekvenser for hjortedyr.

Selv om hjortedyr påvirkes både av kvantiteten og kvaliteten av foret de spiser, vil vi nok ikke se noen reduksjon av bestanden over natta, sier han.

Seniorforsker Thrine Heggberg fra (NINA) tror heller ikke at reduksjon av karplanter får

store konsekvenser for dyrearter

Dyrene er jo ikke så spesialiserte på enkeltplanter i kostholdet sitt. Men det er stilt spørsmål om elgen kan bli benskjør som følge av lite kalk i næringen på grunn av det sure nedbøret. Forsuring av vassdrag er ellers negativt for oteren, for de lever jo hovedsakelig av fisk, sier Heggberg.

Den sure nedbøren har vært størst i sørlige deler av landet. Selv om den har avtatt de siste årene, ser man virkningen først nå.

Årsaken er at plantene reagerer over lang tid, påpeker Tonje Økland.

Jordsmonnet har langsomt blitt surere, noe som ikke er bra for frøspiring og vekst. Særlig gir dette utslag hos plantearter som trenger næringsrik jord for å trives.

Mosene har hatt en helt annen utvikling gjennom de siste ti

årene. De har nemlig økt i mengde over hele landet. I enkelte områder er det blitt nesten dobbelt så mye mose. Hovedårsaken mener forskerne er klimaet, med lange vekstsesonger og milde, lange høster. Slike ting er svært gunstig for mosenes vekst.

Dersom denne utviklingen fortsetter vil det biologiske mangfoldet i granskogene i sørøstlandet bli utarmet. Mosenes store framvekst forsterker dette, ettersom frø spirer dårligere og frøplanter har mindre sjans til å overleve i mosematter enn på bar jord.

Men videre overvåking og forskning i de samme faste prøveflatene trengs for å kunne fastslå endringer i vegetasjonen. Også for å finne ut av de komplekse sammenhengene mellom mose og frøspiring og overlevelsessevne for småplanter, sier Tonje Økland.

Påhengsmotor skader fisk

I kjølvannet av påhengsmotoren dør fiskeegg, og fiskeyngel fødes med misdannelser, viser en ny svensk undersøkelse. Store totaktsmotorer er verst.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Den svenske forskeren Lennart Balk ved Stockholms universitet har undersøkt hvordan avgasser fra påhengsmotorer påvirker utviklingen hos fisk. I undersøkelsen, som er gjort på oppdrag for bladet Sveriges Natur, har Balk injisert såkalt prøvekjøringsvann fra syv forskjellige påhengsmotorer i fiskerogn. Balk har benyttet konsentrasjoner som tilsvarer det fisken blir utsatt for i et naturlig miljø med hyppig småbåttrafikk.

De store og gamle er verst

I undersøkelsen viser det seg, ikke helt overraskende, at store totaktsmotorer gjør størst skade. Samtlige fiskeegg døde ved høye testkonsentrasjoner og ved lavere doser fikk mye av yngelen misdannelser.

Verst av alle var Johnsons 50-hesters motor. Den ga flere og verre misdannelser enn de andre

totalterne. Men også en liten, 20 år gammel, 4-hesters Johnson-motor viste en nesten total dødelighet ved de høyeste forurensningskonsentrasjonene. Av de få larvene som var klekket var samtlige misdannede.

NIVA: Ikke overrasket

Det er ikke gjort tilsvarende forskning i Norge. Forsker Ketil Hylland ved Norsk institutt for vannforskning (NIVA) presiserer at han ikke har sett resultatene fra den svenske undersøkelsen, men at Lennart Balk er en meget respektert forsker i fagmiljøet. Hylland er ikke overrasket over at de stoffene det her er snakk om kan gi slike skader på fisk.

Det som er overraskende i denne sammenheng er at utslippene fra denne typen motorer kan føre til så store konsentrasjoner at man får skader. Det forteller en del om hvor følsomme rogn og fiskelarver er, sier han.

Slik ble testen foretatt

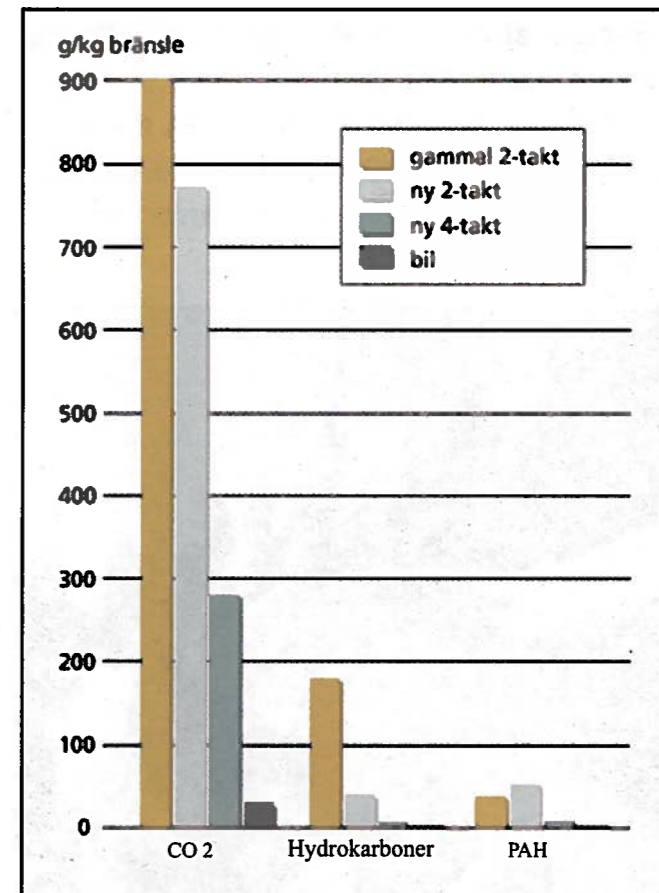
Den svenske undersøkelsen tok for seg seks påhengsmotorer av forskjellig størrelse, modell og fabrikk. Disse motorene ble testet:

- Johnson 4 hk: Tyve år gammel to-sylindret totaktsmotor.
- Mariner 4 hk: Ny en-sylindret totaktsmotor.
- Yamaha 4 hk: Ny en-sylindret firetaktsmotor.
- Johnson 50 hk: Ny to-sylindret totaktsmotor.
- Yamaha 60 hk: Ti år gammel totaktsmotor.
- Evinrude Ficht 90 hk: Fire-sylindret totaktsmotor med direkte innsprøyting.

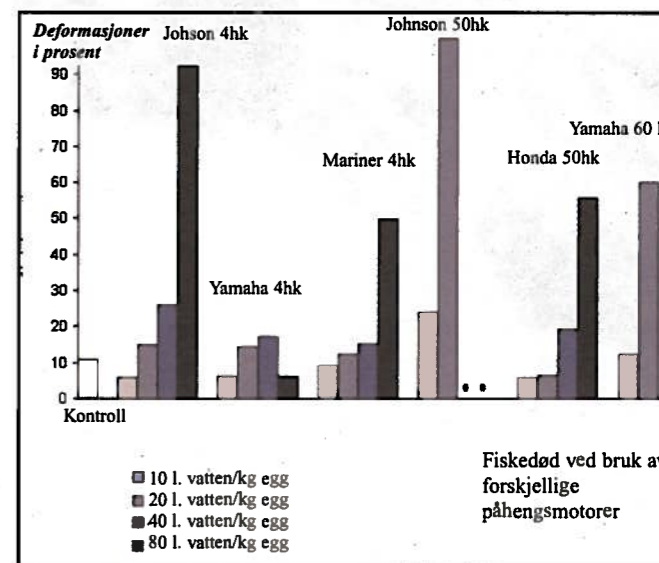
For å finne ut hvor mye forurensning motorene slapp ut i vann ble maskinene prøvekjørt med avgass og vannprøvetaking hos Svensk Maskinprovning i Umeå.

Motorene ble kjørt med såkalt «kort varmkjøring», på «full gass», i «marsj fart» det vil si 80 prosent av maksimalt turtall og «ved lavest mulig turtall med belastning».

Etter forbruk av to kilo brennstoff ble det tatt vannprøver av prøvekjøringsvannet.

Forurensning fra påhengsmotorer (gjennomsnitt for biler tatt med for sammenligning). Grafikk: Sveriges Natur.

Fire ulike konsentrasjoner av prøvekjøringsvannet ble sprøytet inn i egg av regnbueørret. Eggene ble deretter utviklet i akvarier.

Døde egg ble talt opp og tatt bort annenhver dag. Da alle egg

var klekket, etter seks uker, ble de inspisert under mikroskop og antall larver med misdannelser ble registrert. Injiserte doser var 80, 40, 20 og 10 liter vann per kilo egg.

Miljøåret 2001: Verneseier, gasskraft-ja og ny minister

Tidligere statsminister Jens Stoltenbergs nyttårstale er kanskje en av de hendelsene som blir husket best med positivt fortegn i 2001. Ellers ble det et år med både oppturer og nedturer for miljøet.

Glomåga med Marmorslottet ville blitt tørrlagt dersom Saltfjellutbyggingen hadde blitt presset igjennom. (Foto: Kristian Jahre)

1. januar: Aldri har et år begynt bedre, sett med naturvernøyne. Statsminister Jens Stoltenberg erklærer, i sin nyttårstale, at de store vannkraftutbyggingenes tid er forbi. Jubelen står i taket hos Folkeaksjonen Spar Saltfjellet. Statsministeren gjør det klart at vassdragene i Beiarn, Melfjord og Bjøllåga i Nordland ikke skal bygges ut.

20. mars: Den syvende ulven i Atnadals-floken skytes fra helikopter av jegere fra Statens naturoppsyn. I alt er det felt ni ulver i Østerdalen, av de ti det er gitt fellingstillatelse på. 23 jegere har deltatt i den omstridte jakten, som har fått stor oppmerksomhet nasjonalt og internasjonalt. Aksjonister har lyktes å vanskeliggjøre jegerenes arbeid, men ikke i å redde ulvene.

10. juni: Norges Naturvernforbund har landsmøte i Mandal og markerer at organisasjonen er gjeldsfri.

23. juni: Kyoto-avtalen blir stablet på beina etter sammenbruddet i Haag høsten 2000. På overtid blir verdens land – med unntak av USA – enige om et kompromiss. Flere detaljer ble lagt på plass i Marrakech i november. Avtalen gir landene rett til å trekke fra deler av skogens CO₂-opptak i sine klimaregnskap. Dessuten innebærer avtalen blant annet penger til klimatiltak i u-land, relativt fri handel med utslippskvoter og straff for de som ikke overholder sine forpliktelser.

25. juni: Daværende olje- og energiminister Olav Akselsen avslår alle planer om utbygging av Hattebergvassdraget under sitt besøk i Rosendal. Samtidig lanserer han planer om et nasjonalparksenter i området.

I november viser det seg at Akselsens løfter trolig er lite verdt. Hattebergvassdraget kan trolig bygges ut uten konsesjon. Grunnen er, ifølge NVE, et det er snakk om en utvidelse av en tidligere kraftstasjon, og ikke en ny utbygging.

6. juli: Regjeringen opprettholder vedtaket om å gi utslippstillatelse til Naturkrafts planlagte gasskraftverk på Kollsnes og Kårstø.

6. august: Direktoratet for naturforvaltning foreslår å liberalisere reglene for scooterkjøring. Dermed kan det blant annet bli tillatt med organiserte snøscooter-turer i skog og fjell.

8. august: Miljøvernminister Siri Bjerke stanser Norsk Hydros planlagte prøveboring utenfor Røst. En uke senere blir også den planlagte boringen i Barentshavet stanset, men dette vedtaket blir opphevet umiddelbart etter stortingsvalget.

31. august: Maridalen blir vernet i Statsråd. Kulturlandskapet i dalen ble sikret og det ble satt en endelig stopper for planene om å bygge en golfbane. Vernet er en stor seier for Folkeaksjonen for vern av Maridalen og det folkelige engasjementet i saken, og for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) som har arbeidet for vern og mot golf i Maridalen i 21 år.

4. oktober: Miljøverndepartementet opprettholder vedtaket om å gi utslippstillatelse til gasskraftverk i Skogn i Nord-Trøndelag.

Et par hundre av deltagerne på miljøtreffet mot gasskraft beskuet tomta der industrikraft Midt-Norge skal bygge gasskraftverk på Skogn i sommer. (Foto: Audun Garberg)

19. oktober: Utnevnelsen av Børge Brende til Miljøvernminister blir positivt mottatt av miljøorganisasjonene.

Den nye regjeringen lover en mer aktiv klimapolitikk. Landet skal «oppfylle en vesentlig del av utslippsreduksjonen gjennom nasjonale tiltak», forteller Semerklæringen. Satsingen på CO₂-fri gasskraft styrkes og innføring av et system for handel med utslippskvoter fremskydes. Regjeringen vil dessuten innføre petroleumsfrie fiskerisoner, og vil i den sammenheng vurdere områdene fra Lofoten og nordover.

23. oktober: Den nye miljøvernministeren går til frontalangrep mot de radioaktive utslippene fra Sellafield. – Jeg tar nå kontakt med Utenriksdepartementet og regjeringsadvokaten for å få utredet om vi har grunnlag i internasjonale konvensjoner og internasjonalt rett for å gå til sak mot britene, sier Brende til Dagbladet.

25. oktober: Lyngheiseret på Lygra i Lindås kommune i Hordaland får

UNESCOs kulturlandskapspris for sitt arbeid med å bevare en av våre mest truede vegetasjonstyper. Det gamle kulturlandskapet er et resultat av beite og lyngsviing gjennom 4000 år.

6. november: «Dette skal bli miljøets tiår» proklamerer Børge Brende i et innlegg i Dagbladet. Han lover å basere miljøpolitikken på tre prinsipper: «naturens tålegrenser», «føre-var» og «forurenseren» skal betale.

7. november: – USAs klimapolitikk er et sørgelig kapittel. Jeg liker ikke Bush-administrasjonens framgangsmåte, sier Brende til Dagbladet under klimaforhandlingene i Marrakech.

22. november: Miljøvernminister Børge Brende foreslår at 14 nye områder skal få status som såkalte Ramsar-områder i Norge. Ramsar-konvensjonen, som skal beskytte verdens viktigste våtmarker, har 30-årsjubileum i år.

Børge Brende karakteriserte USAs klimapolitikk som «et sørgelig kapittel» og fikk ros fra miljøbevegelsen for innsatsen under klimaforhandlingene i Marrakech. (Foto: Audun Garberg)

Flere av Norges 23 Ramsar-områder har vært under sterkt press, til tross for strengt vern, og mange har kritisert forvaltningen av disse verneområdene. Med de nye områdene vil 1.143 kvadratkilometer våtmark i Norge ha status som Ramsar-områder.

29. november: Regjeringen lover å legge frem en stortingsproposisjon slik at Stortinget kan ratifisere Kyoto-protokollen til våren.

3. desember: Børge Brende og Norge fikk støtte fra blant annet USA og Canada for forslaget om å opprette et bredt sammensatt vitenskapspanel på miljøområdet. Å opprette en internasjonal høykommissær for miljø saker var imidlertid mer kontroversielt. Brende fremmet forslagene for å styrke FN's miljøprogram, UNEP.

14. desember: Natur & miljø Bulletin kommer med årets siste utgave. 11. januar er vi tilbake med miljønyheter i ny design. ■

Økoturismens og fjellenes år

Frivillighetens år er snart over. FN har erklært 2002 som økoturismens og fjellenes år. Men i Norge er interessen minimal. Myndighetene er knapt på banen.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

I juli 1998 besluttet FNs økonomiske råd (ECOSOC) å utnevne år 2002 til internasjonalt år for økoturisme. Et av målene med denne satsingen er, ifølge FN-Sambandet, å oppmuntre medlemslandenes regjeringer og organisasjoner til å jobbe sammen for utvikling og naturvern etter de retningslinjer som er fastsatt i Agenda 21.

Dårlig infojobb

World Tourism Organization (WTO) og FNs miljøprogram (UNEP) er ansvarlige for aktiviteter og koordinering i forbindelse med økoturisme-året.

I Norge har det vært minimal interesse for dette året så langt, ifølge informasjonskonsulent Anne Merethe Pedersen i FN-Sambandet.

– Vi kan selvsagt ha gjort en for dårlig informasjonsjobb, men hvis vi sammenligner med tidligere «år» har det vært uvanlig stille fra så vel næringsliv som myndigheter og media, sier hun.

Verdenskonferanse

FN ønsker at medlemslandene skal bruke året til å granske økoturisme i håp om fastsette verkøy og regelverk som skal sikre en holdbar utvikling for denne næringen i fremtiden. Et av høydepunktene i Økoturismeåret er verdenskonferansen i Quebec, i Canada 19.-22. mai.

Konferansen blir den største i

Fjellenes år vekker liten interesse i Norge så langt. I Norge vil Turistforeningen «stå for grovarbeidet», melder Direktoratet for naturforvaltning. (Foto: Kjetil Bjørklund).

sitt slag og skal utgjøre et forum for alle parter som er involvert i økoturisme. Ministre, myndigheter, turistoperatører, ansvarlige for naturparker, frivillige organisasjoner og forskere vil være til stede.

Hva er økoturisme?

FN definerer økoturisme som all turisme basert på naturen der turistmålet består av observasjon og verdsettelse av naturen og tradisjonelle kulturer. I tillegg kjennetegnes økoturisme ved at den organiseres av små, spesialiserte og lokalt eide bedrifter. Disse henvender seg ofte til mindre turistgrupper, men det hender også at større nasjonale eller utenlandske operatører organiserer, gjennomfører og markedsfører økoturismen.

Økoturisme kjennetegnes videre gjennom at den minsker turismens negative innvirkning på naturen. ■

Laber interesse fra Norges myndigheter

Fjellvandrers generalsekretær, Kofi Annan, har liten grunn til å være imponert over Norges interesse for fjellenes år.

Neste år skal ikke bare vies økoturisme. Også fjellnaturen skal hedres av FN gjennom «Fjellenes År».

– Vår generalsekretær er en fjellets mann, og er nok begeistret for Fjellenes År, sier Anne Lindfjell ved FN-Sambandets kontor i Oslo.

Den begeistring er vanskelig å finne igjen hos Norske myndigheter, ifølge Lindfjell.

– Det har vært utrolig stille fra Norges side. Fra tidligere år vet jo at det ofte blir nedsatt nasjonale komiteer, slik det ble gjort i blant annet Frivillighetens År og Eldreåret. Når det gjelder Fjellenes År har det knapt vært en henvendelse, sier hun.

Ifølge Lindfjell står dette i skarp kontrast til andre fjelland som vil bruke Fjellenes År for det er verdt.

– Flere av alpelandene og Nepal er eksempler på land som vil noe med dette året. Vi har også fått mange henvendelser fra norske fjellkommuner som lurer på hva som skjer sentralt, sier Lindfjell.

– Vi kommer til å engasjere oss, men hvordan er ikke helt klart enda, sier Harald Rødberg i Miljøverndepartementet. Hos Direktoratet for naturforvaltning (DN) opplyser Torill Hage at DN trolig vil bruke noe av sine såkalte stimuleringsmidler på friluftssiden for å få folk ut i fjellet.

– Det blir nok imidlertid Den Norske Turistforening som gjør grovarbeidet. Vi ble for øvrig klar over Fjellenes År ved at vi leste om det i Fjell og Vidde, sier hun. ■

Lomborg bak miljøinstitutt

Regjeringen i Danmark skal opprette et nytt miljøinstitutt etter forslag fra den omstridte statistikeren Bjørn Lomborg.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Med kronikker og bokutgivelse skapte den danske statistikeren Bjørn Lomborg heftig debatt for et par år siden, med påstanden om at miljøets tilstand blir bedre, ikke verre. Boka som nå er lansert på engelsk er blitt slaktet av blant annet det velrenommerte tidsskriftet Nature. Men Lomborg omfavnes av mange konservative og industriorienterte grupper.

«Rasjonell debatt»

Den nye danske regjeringen har tydeligvis også sans for Lomborg. På initiativ fra statistikeren skal de opprette «Institutt for miljøvurdering».

Det er et par år siden Lomborg sendte partileder og nåværende statsminister Anders Fogh Rasmussen et notat der han anbefalte et slikt institutt, skriver avisen Information. Senere ble han kontaktet av Fogh Rasmussen og bedt om å utdype hvordan et slikt institutt kan bygges opp.

Slik forklarer Lomborg bakgrunnen for sitt forslag:

– Min bok (Verdens Sande Tilstand) er jo en litt enslig svale på området. Jeg kan godt tenke meg noen mer systematiske tiltak for å få en mer kvalifisert og rasjonell miljødebatt, sier Lomborg til Information.

Uklare oppgaver

Det er imidlertid uklart hva instituttet skal gjøre og hvorfor man

ikke benytter Danmarks Miljøundersøkelser, et institutt med 500 ansatte. I regjeringsgrunnlaget formuleres instituttets oppgave som å «skape overblikk over den aktuelle og den langsiktige miljøsituasjon så vel i Danmark som globalt». Og «vurdere effektiviteten av miljøinitiativer».

– Vi er dødstrøtte av de manglende proporsjonene på miljøområdet og må bli flinkere til å måle de forskjellige typer forurensning opp mot hverandre, og så vurdere hvor det er viktigst å sette inn innsatsen, forklarer folketingsmedlem Helga Moos i Venstre. ■

Fratas ansvar for energi

Miljøministeren i Danmark skal ikke lenger ha ansvar for energisaker. De overføres til departementet for økonomi og næringsliv.

Danmarks nye regjering ribber Miljødepartementet for saker som angår energi. Departementet mister også ansvaret for miljøbistand til u-land og kulturminner. Dermed får den nye statsråden Hans Christian Schmidt (bildet) fra Venstre langt mindre makt enn sin forgjenger Svend Auken. ■

Utbyggingen av Biobio fortsetter

Appellretten i Santiago har avvist tre anker om å stanse byggingen av vannkraftverket Ralco ved elva Biobio.

Kraftverket, som er halvveis fullført, kommer til å øke landets kraftforsyning med 18 prosent.

Demningen blir 155 meter høy og avbryter det øvre løpet av Biobio. Reservoiret kommer til å få en kapasitet på 1,2 milliarder kubikkmeter vann. Det over-

svømmer 34.670 dekar som i dag er befolket med 100 familier av pehuenche-stammen, som hører inn under mapucheindianerne.

Apellretten avviste at arbeidet måtte stanses, men slo fast at det spanske selskapet Endesa, som eier prosjektet, må respektere Chiles lovgivning angående urfolk når selskapet forsøker å flytte innbyggerne fra området som blir neddemt. (IPS) ■

HELLIK TEIGEN AS
Jern og metallforretning

Gjenvinning av bilvrak, hvitevarer og alle andre typer stål og metaller.

Hellik Teigen AS
Postboks 2, Loesmoveien 1
3301 Hokksund

Tlf: 32 25 27 00 • Fax: 32 25 27 01

Kalenderen

5. - 8. januar
Landsmøte i Natur og Ungdom
Sted: Brandbu
anlegg. Sted: Hotell Clarion, Oslo.
Arr: Plastretur
Tlf: 22 12 17 80

16. januar:
Seminar om Isopor for gjenvinningsanlegg
Sted: Veksthuset, Stavanger
Arr: Miljøpartner
11. - 17. august
Internasjonal ornitologisk kongress i Kina

24. januar:
Seminar om innsamling av plastemballasje for mottaks-
September
Rio + 10
Sted: Johannesburg

Satser friskt på økologisk vin

CARACAS: Et økende antall latin-amerikanske bønder har valgt å satse på økologisk produksjon av blant annet vin og kaffe.

IPS
ANDRÉS CAÑIZÁLEZ

Foreløpig er det ikke store produksjonen å snakke om, men de har ambisjoner om å selge godt på europeiske og nord-amerikanske markeder. Det er på disse markedene man finner forbrukere som er villige til å betale litt ekstra for økologiske produkter, blir det poengtert.

Økologisk chilensk vin, mexicansk kaffe og venezuelansk kakao er noen av regionens nye satsningsområder. I vindistriktet Undurraga i Chile er de i ferd med å legge om til økologisk produksjon. De regner med å ha de første flaskene med den miljø-

vennlige vinen klar for salg etter innhøstingen i 2003.

Internasjonalt anerkjent
Undurraga begynte økologiprojektet i 1999. Tre år senere kommer høyst sannsynlig druen her til å bli internasjonalt anerkjent til å kunne selges som økologiske produkter.

– Absolutt ingen sprøytemidler skal benyttes i produksjonen av økologiske vindruer. Produksjonen er basert helt og holdent på miljøvennlige framgangsmåter. Vi benytter oss av naturlige metoder for å holde druen sykdomsfrie, forteller Francisco Valdivieso, talsmann for jordbruksmyndighetene i Undurraga.

Den økologiske vinen er langt mer kostnadskrevede enn vanlige sorter. Vinprodusentene i Undurraga ser på de økologiske produktene som en god markedsføring for sine selskaper.

Internasjonalt marked
Mens dette eksemplet fra Chile er satt i gang for simpelthen å selge mer vin, står en miljøvernorganisasjon – Terra Viva – bak initiativet til å produsere økologisk kakao i Venezuela.

Organisasjonens hensikt var å sette i gang produksjon igjen av et av landets tradisjonelle produkter, nemlig kakao. Ved å produsere den på en naturlig og miljøvennlig måte, kunne de hjelpe til å bevare en nasjonalpark nord i landet.

Ledende kakaoeksportør
Fram til rundt 1850 var Venezuela verdens ledende kakaoeksportør. Tidlig på 1900-tallet

ble eksport av kaffe og olje viktigere for landets økonomi.

Kakaoprojektet i Venezuela finner sted på et 600 mål stort gårdsbruk. Til sammen 12 bønder er involvert i produksjonen som i fjor var 15 kilo kakao per mål. Dette er et svært lavt tall selv sammenlignet med det allerede lave nasjonale gjennomsnittet på 25 kilo.

Stor suksess

I Mexico har økologisk kaffe gjort stor suksess internasjonalt. USA, Tyskland, Japan, Italia, Spania og Frankrike er blant noen av landene som nyter den mexicanske miljøvennlige kaffen.

Med en årlig produksjon på 86.000 60-kilossekker, er mexicanerne ledende innen økologisk kaffe. Deretter følger Guatemala, Peru, Kenya, Nicaragua, Tanzania, Brasil, Etiopia, India og Madagaskar. ■

Populær dansk ørkenfestning

Allerede 160 000 besøkende har i dag fått en flott og annerledes naturopplevelse ved Danmarks nyåpnede Skagen Odde Naturcenter.

N&M Bulletin
CHRISTIAN E.
NORBERG-SCHULZ

Jørn Utzon ble verdenskjent da han tegnet Operahuset i Sydney. Det er den berømte danske arkitekten som står bak det 4000 kvadratmeter store opplevelses-senteret som omhandler den unike naturen på Skagen Odde. Det har kostet seksti millioner kroner og ti år å bygge. Vil du ha forklaringen og historien om Grenen, den helt spesielle odde dannelsen på toppen av det europeiske kontinent, er dette stedet å besøke.

Forteller om naturfenomenene

Grenen er verdens største sandøy. Utenfor her møtes de to havene Kattegat og Skagerrak. Med den farten den vokser nå, vil Danmark om sekshundre år være landfast med Sverige!

– Det er Grenen som har gitt inspirasjon til senteret. Når man er ved Danmarks Nordkapp rei-

Fire meter høye murer beskytter senteret fra all slags værforhold. (Foto: Skagen Odde Naturcenter)

ser man seg spørsmål om dens tilblivelse og om naturens dynamikk. Det skal være opplagt å avslutte med et besøk her etterpå, sier senterets direktør Rune Larsson til N&M Bulletin.

I ørkenfestningen, som huset også er blitt kalt på grunn av arkitekturen, får lokalbefolkningen og turistene blant annet svar på hvordan havet omkring odde bearbeider og former dens kyster. Det enestående senteret åpner våre øyne for noen av naturens små og store vidundere.

Utstillingsarealet er bygget

opp over temaene sand, vann, vind og lys, der hver av paviljongene med pyramideformet tak besitter en helt spesiell stemning. De besøkende vandrer i en nesten meditatív tilstand der de ser, lytter, merker og forstår mer om områdets naturfenomener. Oddens geologiske fundament gjør at vegetasjonen er spesiell. Den beste utsikten over det særegne sandlandskapet har man fra det elleve meter høye observasjonstårnet. Den viten som formidles ved senteret er utarbeidet i et tett samarbeid med forskere og vitenskapsfolk.

konsentrasjonen. I ørnereservatet like ved kommer man tett på havørner som blir føret og utfolder seg fritt.

– Potensialet vårt er enda større. Markedsføringen av senteret skal bli bedre til neste år, lover Larsson. For de aller fleste som valfarter til Grenen er Skagen Odde Naturcenter allerede et yndet reisemål. Ørkenfortet er blitt betegnet et mesterverk i samspill mellom natur og menneske. ■

Gløtt fra Naturarven

BESTILL NÅ!

På e-post: naturvern@naturvern.no
via Norges Naturvernforbunds nettsider:
www.naturvern.no
eller på slippen nedenfor.
Kan også hentes i sekretariatet.
Begrenset opplag. Pris kun kr 150,-
(Porto i tillegg ved postforsendelse)
Spør om medlemsrabatt.

(Skriv tydelig):
Jeg/Vi bestiller _____ stk. av
Naturkalenderen 2002
Medlem: Ja / Nei
(stryk det som ikke passer)

Navn:

Evt. firma/virksomhet:

Adresse:

Postnr. og sted:

Sendes:
Norges Naturvernforbund,
Boks 342 Sentrum,
0101 Oslo
eller
faks til 22 40 24 10

ÅRETS
JULEGAVE

Den rike norske naturarven er tema for Naturkalenderen 2002. På tolv månedsopplag og en forside inviterer vi deg til noen utvalgte gløtt inn i dette mangfoldet. Naturkalenderen har denne gang tydelig miljøprofil med 2-sidig trykk på papir lagd av resirkulerte drikkekartonger! Kalenderen er produsert i A3 breddeformat og spiralisert for å gi solid feste for opphenging. Tydelig kalendarium. Forlenget for-/bakside har plass for stemping eller klebemerke med firmanavn/logo. Gir bedrifter/sponsorer fin profilering gjennom hele året! Naturkalenderen 2002 har tekster på norsk og engelsk og er den perfekte gave og hilsen til forretningsforbindelser, familie, venner og kjente i inn- og utland. ■

FSG
FANA STEIN & GJENVINNING

»en nødvendig
parantès i
miljø sammenheng»

FSG

TLF: 55 11 87 00 - FAX: 55 11 87 35

Fanavegen 221, P.o.boks 33, 5046 Radal

Onarheim vil rense

Høyre legger ikke lenger skjul på at de vil rense utslippene fra et eventuelt gasskraftverk på Skogn i Nord-Trøndelag.

– Vårt ønskemål er langt mindre utslipp av CO2 fra gasskraftverket, sier Leif Frode Onarheim til Adresseavisen. Onarheim er medlem i Stortingets energi- og miljøkomité. ■

Hjelp fuglene gjennom vinteren

Fôring av fugl er en fin hobby. Vi hjelper fuglene, og får selv en daglig natur-opplevelse. Det gamle fuglebrettet kan du imidlertid godt bytte ut, det kan spre salmonella.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Hva skjer når vi fører ville fugler utenfor kjøkkenvinduet om vinteren? Naturligvis hjelper vi de enkelte individene som får mat, men hjelper vi arten?

Ifølge Morten Ree i Norsk Ornitologisk Forening (NOF) er det ikke gjort omfattende forskning på dette området, og det er vanskelig å gi et entydig svar.

– Men for enkelte arter, slik som for eksempel grønnfink, er det liten tvil om at arten profiterer stort på vinterfôring, sier han.

Høy dødelighet

Småfugler generelt har høy dødelighet vinterstid, og for enkeltindivider kan den lille ekstra matbiten være det som redder fuglen gjennom nok en kald vinternatt.

Skal man legge ut mat til fuglene gjennom vinteren er det spesielt en ting man bør være oppmerksom på ifølge Ree: Det klassiske fuglebrettet er ikke den beste måten å gjøre det på.

– Fuglebrett fører til at fuglene skiter i sitt eget matfat, og er en av årsaken til at fugler får salmonellabakterier i seg. Bakteriene svekker fuglene og kan ta livet av dem. Vi synes det er litt drøyt å fordømme fuglebrettet helt. Det er jo ingen vederstyggelighet, men vi anbefaler helst andre måter å føre på, slik som for eksempel fôrautomat, sier Ree. Ifølge Ree er det store prisforskjeller for den som skal

handle litt godt til fuglene vinterstid, spesielt gjelder dette solsikkefrø og såkalte villfuglblandinger.

Prisene varierer

– Vi har sett at prisene varierer med mange hundre prosent. En kilos pose med frø koster fra ti kroner og opp til 30–40, så her er det faktisk litt å spare for den som skal føre gjennom en hel vinter.

– Er det slik at hvis man først begynner å føre, så bør man fortsette vinteren igjennom?

– Det er klart at det er positivt, men generelt streifer fuglene rundt og finner noe i en hage den ene dagen og noe annet den neste.

Bra for folk

Ree mener i tillegg at fuglefôring ikke bare er bra for fugl, men også for folk.

Eksempel på fuglesnacks, nøttepose, meisebolle og solsikkefrø. Spesielt på frø er det store prisforskjeller.

– Vi får veldig mange henvendelser om dette temaet på denne tiden av året, og jeg tror ikke det er tvil om at dette har stor mental verdi for folk. Ved å ha en fôrplass får man en daglig

naturopplevelse i eget nærmiljø, og det er verdifullt, sier han.

I tabellen nedenfor finner du tips om hva slags mat du kan velge, og hvilke spisegjester du kan forvente på fôrplassen. ■

Fôrtype	Arter	Kommentar
Spekk	Meiser, kråkefugler, gråspett, flaggspett, dvergspett, stær og svarttrøst	Drøy mat som festes godt slik at ikke kråke, skjære osv. stikker av med maten.
Talg	De samme som spiser spekk	Bør omgis av netting (plast/kyllingnett).
Smult, matfett, usaltet margarin	Meiser, flaggspett, lavskrike, nøtteskrike, stjertmeis	Kokosfett, smult eller margarin smeltes i en kopp og blandes sammen med solsikkefrø, havregryn eller brødsmuler.
Kokosnett	De samme artene som spiser smult og fett	Del en kokosnett i to og la den henge fritt med innmaten ned. Ikke revet kokos.
Havre	Fasan, nøtteskrike, gulspurv, gråspurv, pilfink, dompap, bokfink, kjøttmeis	Fasan og finkefugler foretrekker å få havre servert på bakken, ellers er foringsautomat et alternativ.
Solsikkefrø	Meiser, grønnfink, dompap, gråsisik	Meisenes yndlingsrett. Bjørkefink og bokfink forsyner seg også. Foringsautomaten forhindrer at grønnfinken tar alt.
Jordnøtter	Meiser, grønnsisik, grønnfink, flaggspett, lavskrike, pilfink, stjertmeis	Meget populær fuglemat. Kan kjøpes i plastnetting. Peanøtter med skall kan også tres på en ståltråd og henges opp.